

Innspill til rushåndhevingsutvalget

Fra Politikontakt Stord/Bømlo/Fitjar kommune.
SLT Koordinator Stord
Leder lavterskel helse Stord

I anledning muligheten til å gi innspill til arbeidet med å utrede utvalgte strafferettslige og straffeprosessuelle spørsmål i tilknytning regjeringens forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet, ønsker politikontakt for kommunene Stord/Bømlo/Fitjar, SLT koordinator og leder lavterskel helse å kommentere følgende.

Vi er alle enige om at en reform på dette feltet vil være nyttig. Det bør imidlertid snakkes mer om hvordan en skal forebygge og behandle rusproblematikk i tiden som kommer. Fokuset som så langt har gjort seg gjeldende er terskelgrenser, fravær av straff, straffrihet med mer, noe som vi ser at preger holdningene blant unge, så vel som personer som vil falle inn under begrepet rusavhengig.

Hvorvidt bruk, besittelse og hvilke terskelverdier som skal legges til grunn for eventuell straff eller ikke, er ikke hovedfokus for hvordan vi tenker. Men dette spiller en sentral rolle for hvordan en også kan tenke i det forebyggende arbeidet.

Rusavhengig?

Definisjonen av rusavhengig er noe utvalget skal se nærmere på. Er en rusavhengig dersom man har røyket hasj fem, ti, tjue ganger? Hvem skal til syvende og sist definere at noen er rusavhengig eller ikke, dersom brukeren selv ikke erkjenner ett problem eller vil dele noe om rusbruken sin? Hvordan man definerer inn og ut kriterier på dette begrepet vil være med å avgjøre hvordan arbeidet med behandling og forebygging legges opp. Å definere dette fra vårt ståsted ville ikke vært riktig. Men vi mener at uavhengig av grad/antall ganger en har brukt narkotika, så bør det søkes å legge til rette for ett forebyggende arbeid rundt den enkelte.

Dette leder oss til våre tanker om at det først og fremst bør ligge ett tydelig ansvar på den offentlige helsesektoren hva gjelder den/de som i fremtiden faller inn under begrepet rusavhengig. I dette ligger det at helse, sammen med den enkelte bruker, bør sette opp en individuell plan i behandlingsøyemed.

Hva er bonusene med en individuell plan for den enkelte bruker? Her tenker vi at i stedet for det vi ser i dag, hvor en legger opp til terskelverdier innenfor flere stoffgrupper som mer eller mindre er straffrie, så vil behandlingen bli styrt i helse sporet.

Uten at vi skal være bastante i vår påstand, så er det lite som skulle tilsi at helse, i behandlingsøyemed, for eksempel ville foreskrevet resept for en rusavhengig på heroin, kokain, amfetamin, rivotril og hasj.

Dersom avhengigheten i utgangspunktet skyldtes heroin, så kan det tenkes at å få dette foreskrevet som medisin i en individuell plan, var noe som ville holde vedkommende frisk. Politiet ville i så måte, ikke ta fra den rusavhengige det foreskrevne medikamentet. Dersom vedkommende på tidspunktet for politiets kontakt, derimot var i besittelse av andre rusmidler som ikke var foreskrevet av helse, noe som med sannsynlighet ikke ville være i tråd med behandlingen, så ville disse i bli sett på som illegale og medført anmeldelse/reaksjon etter den til enhver tid gjeldende lovverk.

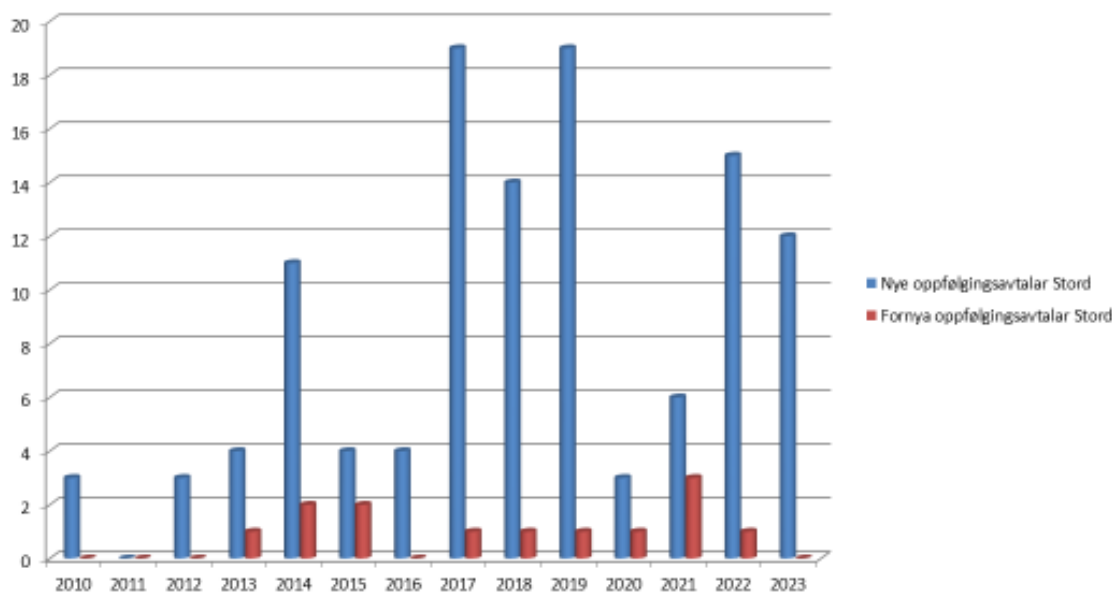
Forebygging

Kommunene Stord/Bømlo/Fitjar, sammen med lokalt politi, har gjennom en årrekke forsøkt å være langt fremme i skoen hva gjelder forebygging av rusmiddelbruk og da spesielt rettet mot barn og unge.

Gjennom årene har vi jobbet etter gjeldende regler og muligheter sammen, for å kunne tilby best mulig hjelp. Da arbeidet startet, ble alt sydd sammen i en kontrakt som ble innngått mellom kommunalt hjelpeapparat og stedlig politi. Denne kontrakten har opp gjennom årenes løp endret seg i takt med svingninger i samfunnets syn på rusmisbruk og ikke minst opp mot gjeldende lovverk. I dag nyttes ikke lenger kontrakt, men oppfølgingsavtale. (Denne avtalen legges ved her som ett eksempel, men som vi har gode erfaringer med).

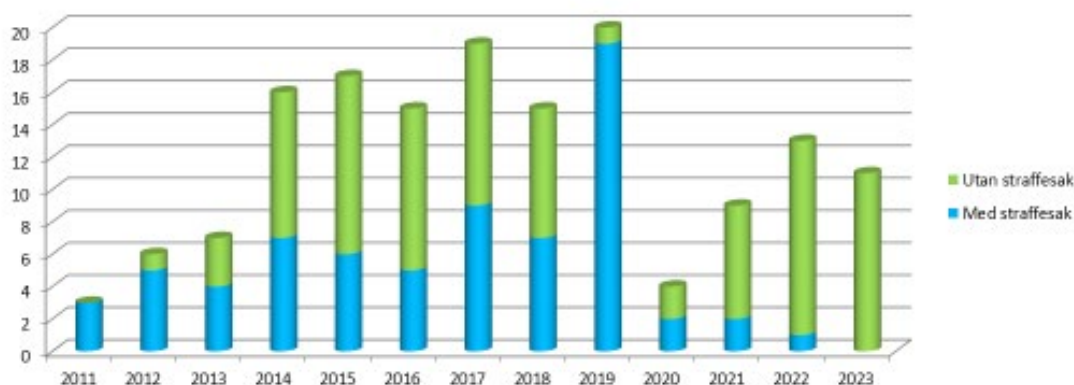
Ser vi på historikken, har vi tallmateriale fra Stord kommune hva gjelder oppfølging av denne avtalen (tidligere kontrakten) over flere år. Her kan vi også se resultat av trender/svingninger i samfunnet, herunder covid årene 2020 og 2021, samt resultatet av riksadvokaten sitt rundskriv i 2022.

Nye oppfølgingsavtalar Stord kommune

Inngong til oppfølgingsavtale Utan straffesak vs. med straffesak

Stord kommune

Det er i forbindelse med disse tallene viktig å presisere at måten vi har jobbet lokalt inn mot avtalene, har vært med fokus på andre straffealternativer. Storparten av ungdommene som var på kontrakt i 2019, fikk dette som en del av ungdomsoppfølging gjennom konfliktrådet. Hovedfokus vårt har hele veien vært at straffen for ett narkotikarelatert lovbrudd, skal ha minst mulig negativ konsekvens for den enkelte ungdom og hefte minst mulig i fremtiden på blant annet rulleblad. Samtidig har vi vært tydelige på at en ønsker å bygge laget rundt den enkelte ungdom og sørge for riktig og ikke minst tilpasset behandling for den enkelte. Hjelpen skal stå i sentrum.

Ett av punktene utvalget skal se på er selvinkriminering. Her må vi få påpeke at politiet har vært en del av laget rundt ungdommer som gjentatte ganger har brutt vilkårene i avtalen som har vært inngått, men uten at dette har medført nye straffesaker. Dette var også en del av grunnen til at punktet om at anmeldelse for brudd på avtalen i sin tid ble fjernet. Igjen, målet er å sammen bidra til ett best mulig tilbud for den enkelte.

Ser en videre på tallene for 2022 og 2023, så følges det fremdeles opp en rekke ungdommer som har signert en avtale med kommune og politi. Dette kunne ha vært X antall straffesaker i systemet. At politiet nå ser ut til å potensielt å måtte trekke seg ut av slike avtaler, kan på sikt skape utfordringer opp mot hvor alvorlig samfunnet og ikke minst det enkelte individ ser på bruk og besittelse av narkotika. Politiet som en part i disse avtalene, har gitt en viss tyngde opp mot alvorligheten. Ikke minst har det i flere tilfeller vært en viktig grunn til at foresatte og

ungdommene faktisk signerer på avtale om samarbeid. Foresatte, men også etter hvert ungdommene selv gir tilbakemelding på at de synes det er positivt at politiet er en del av oppfølgingen.

Politiets rolle i avtalene har aldri vært den direkte oppfølgingen av enkelt individer. Kommunen sine tjenester har tatt urinprøver og sørget for samtalene i oppfølgingen. Politiet har vært med som en part og blitt orientert om fremgang, så vel som motgang, men hele veien som en lagspiller for å kunne få til en best mulig utvikling.

Med andre ord handler selvinkriminering vel så mye om øynene som ser. Er fokuset på straff, så bør politiet helt åpenbart ikke være en del av slike avtaler dersom en tvinges til å opprette nye saker. Ser en derimot på politiet som en ressurs og en del av laget rundt den enkelte ungdom/ynge voksne og fokuset samarbeidet på veien ut av ett potensielt rusmisbruk, stiller det seg annerledes.

Straff og reaksjoner

Etter nye fortolkninger og føringer fra riksadvokaten, fremstår det som om politiet er dels avkledd og handlingslammet hva gjelder å bidra i arbeidet opp mot ruskriminalitet. Det avdekkes fremdeles en rekke lovbrudd knyttet til bruk og besittelse av mindre mengder narkotika, men ikke i nærheten av hva som ble gjort tidligere. Mye av det som avdekkes er gjerne også knyttet til kjøring i rus, hvor da trafikkforholdet får fokus i det strafferettslige sporet.

Rådgivende enhet for russaker var ett av statens virkemidler for å bygge ett nytt hjelpesystem i det forebyggende arbeidet. Så langt har svært få kommuner sett at dette har gitt resultater, da det meldes inn svært få saker om noen i det hele tatt til disse enhetene.

Oppsummert tenker vi at straff for både bruk og besittelse av mindre mengder narkotika, har sin effekt. Med dette mener vi at det har en viss avskrekkende effekt for enkelte som velger å avstå fra å prøve. Mange ungdommer har i lang tid tilbakemeldt at en av årsakene til at de ikke bruker illegale rusmiddel er at det er ulovlig og straffbart. Norge er blant landene med lågest cannabisbruk blant ungdommer. Vi tror at en medvirkende faktor til et relativt lågt bruk av narkotika blant ungdom i Norge skyldes dagens regelverk, og er dermed også redd for utviklingen med å tillate store mengder illegale rusmiddel til eget bruk. Dette vil selvsagt henge sammen med oppdagelsesrisiko og muligheten for å bli tatt, herunder at politiet, dersom slike forhold fremdeles skal være straffbare, må settes i stand til å både avdekke og etterforske sakene.

Hva som gjøres etter at ett forhold er anmeldt er det som bør ha fokus. For ungdom, ligger det muligheter i konfliktrådsbehandling – ungdomsoppfølging eventuelt ungdomsstraff. Dette gir gode muligheter for å bygge laget rundt den enkelte og forhåpentligvis bidra til å stake ut en ny kurs.

Når det gjelder yngre voksne eller eldre som tas for narkotikalovbrudd for første gang, bør en i langt større grad legge til rette for en systematisk overføring til rådgivende enhet for russaker i kommunene. Men dette bør ikke fremstå som valgfag å delta på.

Om overnevnte tiltak ikke har hjulpet en person ut av eller bidratt til en reduksjon i rusbruk, vil en kunne anta at de dukker opp igjen om bruk og besittelse av narkotika skal være

straffbart. På dette tidspunktet bør det da være avklart om ett individ er definert som rusavhengig eller ikke.

Det er vanskelig å være uenig i at straff ikke nødvendigvis alltid er til hjelp. Historisk vil personer med dårlig økonomi, ikke klare å betale bøter for bruk eventuelt besittelse, noe som til slutt ender med fengselsstraff. Samtidig må vi erkjenne at nettopp denne straffen i en del tilfeller, er en av grunnene til at enkelte fremdeles er i live i dag. Vi snakker i mange tilfeller om personer som faller mellom alle stoler i samfunnet og hvor ingen kommer i posisjon til å hjelpe og hvor mottaker av hjelpen, selv ikke ønsker hjelp.

Vi er igjen tilbake til behovet for en individuell plan for den enkelte rusavhengige i behandlingsøyemed. Hvordan ett eventuelt sidemisbruk skal håndteres og eventuelt straffes, vil avhenge av hva en faller ned på hva gjelder straff og reaksjoner i sin helhet.

Konklusjon

Straff alene er ikke hva vi tror fungerer for den/de som bruker illegale rusmidler. Allikevel må vi kunne si at straff har hatt og vil kunne ha en misjon i det forebyggende sporet, da spesielt med fokus på holdninger til at det er ulovlig og ikke minst som avskrekking med risiko for å bli oppdaget.

Skal straff kunne fungere, må en derimot se på hvilke verktøy politiet har og kan nytte for å avdekke, samt etterforske lovbrudd knyttet til rusrelatert kriminalitet.

Hva gjelder forebygging må det legges til rette for ett tydeligere fokus på det forebyggende arbeidet fra A til Å. En viktig brikke i dette arbeidet blir å definere og ikke minst hvem som skal definere en rusavhengighet.

Når det kommer til selve arbeidet rundt forebygging, eksisterer det alt en rekke gode tiltak som kan nyttes i langt større grad en hva som har blitt gjort så langt.

For ungdom u/18, bør tilfeller av rusavhengighet/rusbruk henvises til lokale forebyggende systemer i den enkelte kommune. Denne henvisningen kan komme gjennom straffesaker som går veien via konfliktrådet (ungdomsoppfølging/ungdomsstraff), eller rent frivillig gjennom henvisning fra politi eller andre samarbeidsaktører i den enkelte kommune. Det handler om å bygge laget rundt den enkelte og politiet kan være en viktig ressurs i å åpne dører til hjelp. Det er godt dokumentert at personer rundt en som bruker rusmiddel ser utfordringene med rusbruken før vedkommende ser det selv. Me har lang erfaring med at det har vært positivt for ungdom og foresette at politiet tok ungdommen i rusbruk. Foresette får oftest ny kunnskap om ungdommen, vert i stand til å utøve god omsorg og ungdommene får tilbud om tilpasset hjelp.

Hva gjelder yngre voksne/eldre "førstegang" brukere av narkotika, som gjerne avdekkes i forbindelse med straffesaker hos politiet, bør en i langt større grad henviser til rådgivende enhet for russaker i den enkelte kommune.

Om behandling viser seg å ikke virke, bør linjene mellom hjelpetjenester og politiet være korte, slik at fremtidig rusbruk kan følges opp i straffesporet, men også justeres opp mot helsebehovet, f.eks at vedkommende dømmes til behandling.

Sist, men ikke minst. Helse sitt ansvar opp mot den enkelte bør være tydelig. Dersom en skal få hjelp med ett rusproblem, må det legges til grunn en individuell plan. En slik plan vil i noen tilfeller innebære at enkelte får foreskrevet narkotiske stoffer på resept. Samtidig vil det bety at en rusavhengig ikke har en blankofullmakt til å nytte alle former for narkotiske stoffer en føler for, da dette med stor sannsynlighet, ikke vil være i tråd med behandlingen det legges opp til.

Mvh

Nils Blikra

Politikontakt Stord/Bømlo/Fitjar

Bjarte Epland

SLT Stord

Kenneth Stenbråten

Leder lavterskel helse Stord

Vedlegg:

Oppfølgingsavtale i kommunene Stord/Bømlo/Fitjar

OPPFØLGINGSAVTALE

- Kunnskap og bevisstgjøring om rusbruk, rusmiddeltesting og dokumentasjon på rusfriheit

Namn:	Fnr:
Adresse:	Tlf:

Føremål med avtalen:

1. Hjelp til å oppnå og oppretthalde rusfriheit.
2. Tileigne seg kunnskap om konsekvensar og skadeverknader ved rusbruk
3. Dokumentere rusfriheit og personleg utvikling

Avtalen er frivillig, og blir inngått mellom ungdom og/evt føresette, politi og lokalt hjelpeapparat. Kontrakten gjeld for 2 år.

Avtalen varer: f.o.m..... t.o.m.....

Avtalen gjeld:

Rusprogram (RUSP)
Hasjavenningsprogram (HAP)

-Program/oppfølging vil bli tilpassa kvar einskild og kan endrast undervegs.

Om gjennomføring av avtalen:

- Du vil bli kontakta av oppfølgingsansvarleg, som vil ha ansvar for samtalar og/eller prøvetaking
- Du skal svare på telefon, eventuelt ringe tilbake så snart du kan, når oppfølgingsansvarleg eller politiet ringer.
- Behov for bruk av medisinar i avtaleperioden må formidlast til oppfølgingsansvarleg.

Stad/dato: .....

.....
Ungdom

.....
Føresette

.....
Kommune/politi

Kryss av for samtykke til urinprøvetaking som dokumentasjon for rusfriheit

JA NEI

Vilkår for urinprøvetaking (ved samtykke til dette):

- Du forpliktar deg til å vere rusfri i avtaleperioden.
- Du kan bli testa for rusmiddelbruk i avtaleperioden. Testinga blir gjennomført ved urinprøvetaking.
- Du blir kalla inn til urinprøvetaking i gjennomsnitt to gongar per månad dei fyrste seks månadane, og deretter ein til to gongar per månad dei siste seks månadane.
- Du vil få innkalling til eventuell prøvetaking på kort varsel.
- Politi/oppfølgingsansvarleg kan gjennomføre stikkprøvar, utan forvarsel, undervegs i avtaleperioden.
- Prøvetakinga vil bli gjennomført av kommunal oppfølgingsteneste.
  - o Evt. andre _____
- Juks/manipulering eller å unnlate å møte opp til møte, blir rekna som positiv prøve.

Prøveresultat:

- Kommunal oppfølgingsteneste og politi mottek svar på rusmiddeltestinga. Svara blir formidla til føresette.
  - Det blir samtykka til at fylgjande andre personar/instansar får informasjon om prøveresultata:
-

Ved å signere denne avtalen samtykker du til at opplysningar om prøveresultat og personleg utvikling kan nyttast for å yte bistand, til dømes som uttalar til andre hjelpeaktørar.

Stad/dato: .....

.....
Ungdom

.....
Føresette

.....
Kommune/Politi